

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

XXIII/1—2

БЕОГРАД
1977.

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXIII (нова серија)

Св. 1—2

СА Д Р Ж А Ј

Уз Речник српскохрватског књижевног језика (неколико података и неколико речи) (ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК)	3—5
О етимолошком и секундарном X и о једном глаголском дублету (БРАНИСЛАВ МИЛАНОВИЋ)	6—20
Зависнословжене реченице за исказивање ексцесивности (ЉУБОМИР ПОПОВИЋ)	21—29
О изведеницама типа <i>усисивач</i> (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ)	30—36
Однос граматичких и лексичких средстава за диференцирање значења у српскохрватском и руском језику (РАДМИЛО МАРОЈЕВИЋ)	37—44
Из живота речи	
Порекло термина <i>орџ</i> у векторском рачуну (ТАТОМИР АНЂЕЛИЋ).....	45—46
О значењу речи <i>лила</i> (ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК)	47—49
Употреба и семантичка вриједност глагола <i>умријети</i> и <i>преминути</i> (ДРАГО ЋУПИЋ)	49—52
Латинско <i>fundamentum</i> у једном народном говору (МИЛОСАВ ТЕШИЋ)..	53
Језичка култура	
Оглед о неким недостацима језика дневне штампе (МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ)	54—64
Потреба даљег рада на правописним питањима (МУСТАФА АЈАНОВИЋ)	65—69
<i>Ораховчанин</i> и <i>Ораховичанин</i> , <i>ораховачки</i> и <i>ораховички</i> (ЈОРДАН МОЛОВИЋ)	69—71
Напомене о неким нормативним питањима (МИТАР ПЕШИКАН)	71—82
Хроника	
Савјетовање о правописној проблематици у Босни и Херцеговини (АСИМ ПЕЦО — МИТАР ПЕШИКАН)	83—84

ЗАВИСНОСЛОЖЕНЕ РЕЧЕНИЦЕ ЗА ИСКАЗИВАЊЕ ЕКСЦЕСИВНОСТИ

1.

Један од типова зависносложене реченице представља спој управне реченице у којој је наведен ексцесивни степен неке особине или појаве и зависне реченице којом се одређује чега се та ексцесивна особина или појава тиче. Ево неколико примера:

Травнички Турци су, наравно, били исувише мудри и поносни да своје узбуђење покажу (И. Андрић, Травничка хроника, Београд, 1968, 22). — Премлади су да би били другачији (О. Давичо, Радни наслов бескраја, Београд, 1964, 338). — Патријархалне тарабе су биле преслабе да задрже нов живот и нова схватања (Ђ. Јовановић, Студије и критике, Београд, 1949, 50). — Али се у њему жучи накупило одвише, да је наједном прогута (В. Цар Емин, Дјела, I, Загреб, 1956, 237). — Ви о свему томе премало знате, а да бисте могли да судите! (М. Крлежа, Два романа, Београд, 1966, 201).

Овакве реченице су прилично ретке, и то је сигурно један од разлога што им у нашој лингвистичкој литератури није поклоњено много пажње¹. Међутим, оне ипак спадају у стандардне типове наших зависнослужених реченица, а уз то су и занимљиве по својим синтаксичким и семантичким карактеристикама. Зато ћемо у овом раду покушати да опишемо њихову структуру и њихово значење, задржавајући се посебно на проблему класификације зависне реченице која се у њима јавља.

2.

Код овог типа зависносложене реченице, структура управне реченице² се одликује следећим особинама:

¹ О употреби и значењу глаголских облика у оваквим реченицама говори Милка Ивић у свом раду: *О употреби глаголских времена у зависној реченици: презент у реченици с везником г а*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, XIII/1, 1970, на стр. 52—53.

² Зависна реченица може бити везана и за неки апозитив (или апозицију): *Превисше пошћена*, а да не сагледа ту своју немоћ пред пожртвовањем и давањем себе, она пати од сазнања . . . (Н. Симић, *Закони и огњеви*, Загреб, 1947, 211). — Али његов поглед откри само једну усамљену птицу, *исувише сиварну* да би му личила на било какво предсказање (Б. Шћепановић, *Уста пуна земље*, Београд, 1976, 32).

(1) У управној реченици постоји нека реч са значењем особине или појаве која може да се јави у мањем или већем степену. У такве речи — са појединим изузецима — спадају придеви, прилози и глаголи. Међутим, понекад се сретне и именица, нпр.:

Но дуборезац је и одвише *комџилајтор* да би их ту оставио саме (П. Слијепчевић, Огледи, Београд, 1934, 127). — Сувише *мислилац* да би сваке године био једнако идеалан борац, сада се опет укључио у борбу за највишу титулу (НИН, 29. III 1970, 15).

Ради се, дакле, о именицама које су употребљене у функцији именског дела предиката или апозиције, односно које имају квалификативну функцију³. Сем тога, у оваквим случајевима се уз именицу подразумева придев *велики*⁴, који може бити и експлицитно употребљен, као у примеру:

Био је дирнут, мада *сувише велики јосџодин* да би о томе говорио (М. Селимовић, Сјећања, Београд — Ријека, 1976, 22).

(2) Експесивни степен дате особине или појаве обележен је префиксом *пре-* или прилозима као што су: *сувише*, *превише*, *одвише* и сл. Међутим, у неким случајевима експесивно значење се само подразумева:

Хоризонт му био на тој равној просторији *мали* да може непријатеља видети (Ј. Игњатовић, Мемоари, Београд, 1966, 246). — Дабовић је ван форме и *сиоро* плива да би то могао да буде (Политика, 28. VII 1976, 19).

А као нетипичне јављају се реченице у којима степен дате особине није оквалификован као експесиван, него само као знатан и сл., нпр.:

Најпопуларнија приповетка још је увек „Записи о даровима моје рођаке Марије“, за коју налазимо да је *ирлично* оптерећена сентиментализмом а да би била призната за ремек-дело (М. Павловић, Осам песника, Београд, 1964, 196). — Он је *госџа* богат и *госџа* разнолик а да се иде тражити преко њега и изван њега још и други смисао и друге вриједности (Хрватска књижевна критика, III, Милан Марјановић, Загреб, 1962, 306). — Павле Бакић је био *довољно* искусан да не би проценио у каквом стању се налази Угарска

³ Квалификативну функцију оваквих именица показује и могућност њиховог координирања с придевом:

Он је *исувише лењ и кукавица* да би учинио било шта од тога (Г. Олујић, Не буди заспале псе, Београд, 1964, 230).

⁴ И прилог *мноџо* се може и само подразумевати уз *сувише*, нпр.:

Исувише је, међутим, елемената у игри... да би се из овако ограничених резултата истраживања могли извући неки дефинитивни закључци (НИН, 26. VI 1977, 13).

С друге стране, овај прилог и сам може означавати експесивни степен:

Мноџо је то велико и тешко да се одмах одлучи (Д. Ђосић, Време смрти, I, Београд, 1972, 74).

Краљевина (Р. Самарџић, Сулејман и Рокселана, Београд, 1976, 303). — Коста Цветић је *врло* озбиљан човек да би се писањем бавио (Д. Ћосић, Деобе, II, Београд, 1961, 330). — Пре свега градић је био *сасвим* мали да би могао да прими толико гостију (Илустрована Политика, 23. VIII 1977, 4).

Но и у овим случајевима се ради о особини неповољној за реализацију радње означене зависном реченицом, што је битно за овај тип сложене реченице (в. следећу тачку).

(3) Управна реченица је потврдна.

(4) У управној реченици нема корелатива⁵.

Структурне карактеристике зависне реченице:

(1) Зависни везник је *га*.

(2) Предикат стоји у потенцијалу⁶ или презенту, с тим што су ова два облика међусобно заменљива, али је потенцијал знатно чешћи.

(3) Испред зависне реченице се може јавити и везник *а*, и то већином код хрватских писаца, код којих су овакве реченице — према нашем материјалу — чак и нешто чешће него реченице без *а*⁷.

(4) Зависна реченица може бити и одрична, нпр.:

Одвише је било добро срце у цара Лазара и одвише је он ипак био витез и човјек свога времена, а да *не би* волио царство (А. Цесарец, Смијех Јуде Ишкариота, Загреб, 1946, 82). — Био је и превише уморан, а да *не оиази* њено зачахуривање у себе . . . и превише жељан промјена у досади градића, а да га она *не занима* (Н. Симић, н. д., 333).

Текстуалне карактеристике сложене реченице:

(1) Зависна реченица стоји иза управне.

(2) Међу реченицама нема паузе (што значи да у писању не треба стављати зарез).

⁵ Према функцији зависне реченице тај корелатив би могао да буде израз за *то*.

⁶ Код Вјенцеслава Новака нашли смо и један пример потенцијала за прошлост: Уосталом, Андријина је и Луцијина љубав према Титу била одвише јака и прелазила . . . у сљепо, а да *би били* *покушали* одлучније кратити маломе оно, што је толико веселило његово срце (В. Новак, Тито Дорчић, Загреб, 1960, 18).

⁷ У следећа два примера, која су нетипична и по саставу управне реченице, употребљен је везник *иа*:

У граду, нејаке су све птице, и сиромашан је мирис липа *иа* да надјачају шкрипу дућанских врата, бучне поздраве и отпоздраве нечијем старјешинству или потчињености (В. Јелић, Лете слијепи мишеви, Загреб, 1960, 84). — Иван је ипак доста дуго шофер предсједника општине В. *иа* да не би знао све о циглани (ВУС, 14. II 1976, 48).

(3) Главни акценат сложне реченице налази се у управној реченици, али и зависна реченица има свој реченични акценат.

И најзад, што се тиче обавезности делова датог типа сложене реченице, за зависну реченицу треба рећи да се обавезно јавља, сем у случајевима кад се може подразумевати из контекста, односно кад се на значење које би требало бити изречено зависном реченицом може и само упутити анафорским изразом *за њо*, нпр.:

Ти само лажеш да си деструктиван! Ти си прекукаван *за њо*, мој драги! (М. Крлежа, Новеле, Загреб, 1952, 213). — Наравно да заклетву никако није могао одржати, — био је исувише слаб *за њо* (С. Ђоровић, Дјела, II, Сарајево, 1953, 123). — Блејк је, пак, имао дрскости, имао смисла за изазовни парадокс, умео је да кокетује с ђаволом у својим Пословицама пакла. Момчило је био сувише скроман и смеран *за њо* (М. Павловић, н. д., 180)⁸, с тим што се то значење може подразумевати и без експлицитне анафоре, тј. без анафорског супститута *за њо*:

Ја им нијесам правио друштво, *иошњо сам био сувише уморан* (М. Лалић, Заточници, Београд, 1976, 120)⁹.

3.

Смисао оваквих сложених реченица не представља збир, него синтезу значења управне и зависне реченице. Наиме, особина (појава) изнета у управној реченици, односно њен ексцесивни степен, чини сметњу за реализацију процеса означеног зависном реченицом¹⁰; другим речима, процес исказан управном реченицом онемогућује, спречава, искључује, осујећује и сл. остварење процеса из зависне реченице¹¹. Због тога се

⁸ Уп.: Ти си прекукаван *да би био деструктиван*. — Био је сувише слаб *да би заклетву могао одржати*. — Момчило је био сувише скроман и смеран *да би имао дрскости* . . .

⁹ Уп.: Пошто сам био сувише уморан *за њо*, односно: Пошто сам био сувише уморан *да бих им правио друштво*.

¹⁰ Ово јасно показује облик који би сложена реченица имала у случају да се радња зависне реченице ипак врши, јер би онда била употребљена напоредносложена или зависносложена реченица концесивног значања; на пример, према реченици: Травнички Турци су били сувише мудри и поносни да своје узбуђење покажу, стајала би реченица: Травнички Турци су били врло мудри и поносни, *али ипак* су показали своје узбуђење, или: *Иако* су били врло мудри и поносни, травнички Турци су *ипак* показали своје узбуђење.

¹¹ Ако је смисао сложене реченице такав да радња управне реченице искључује реализацију радње зависне, онда се дати тип зависне реченице — као што смо већ видели — понекад јавља и тамо где није изречено право ексцесивно значење, а чак се оцијенити срећу и реченице као што је:

Обоје су до сада живјели под надзором других а да би могли тако брзо оцијенити вриједност стварима, релативност потребоћа (Ј. Козарац, Мртви капитали, Београд, 1963, 102).

радња зависне реченице јавља као неостварљива, односно њена реализација изостаје, услед чега зависна реченица добија смисао супротан свом облику: ако зависна реченица има потврдан облик, њен стварни смисао је негативан, и обрнуто¹². Ово се најбоље види кад се уместо хипотетичког начина изношења радње зависне реченице употреби обична реченица, тј. кад се дата радња сагледа не са аспекта евентуалне реализације, него са аспекта реализованости. На пример, реченица:

Сестра Ана је била одвише реално биће, а да би осјетила жалост због некакве тричаве успомене (И. Дончевић, Безимени, Загреб, 1965, 125)

може се интерпретирати као: Сестра Ана је била одвише реално биће, те *није* осјетила жалост због некакве тричаве успомене.

Ова интерпретација указује и на то да је стварни смисао датог типа зависносложене реченице заснован на узрочно-последичном односу¹³. А тај узрочно-последични однос јавља се у неколико видова:

Један случај показују примери:

Прекрајак је живот појединца, да би могао створити било какав суд на темељу свог властитог, личног „животног искуства“ (М. Крлежа, Два романа, 331). — Међутим, дизајнери су *сувише слаби* да се изборе за свој пројекат у средини чија свест још није изграђена (Политика, 10. VII 1977, 12). — Била је и *сувише мала*, кад је њена мати повела ћерчицу, оцу, у посету, да би се сад могла сећати, добро, тог затвора (М. Црњански, Роман о Лондону, II, Београд, 1972, 183). — Прошли пут си био *сувише мали* да би схватио истину (ВУС, 28. II 1976, 39). — Врло замршена питања новца и тржишта и кредита ја *преслабо* познајем, а да бих могао бити стваран на ваше питање (М. Крлежа, н. д., 337). — Но и он је, тај животињски ужитак, трајао *одвише крајко*, а да би се могло живјети од њега (И. Дончевић, н. д., 77).

Ради се о томе да се особина (појава) о којој је реч у управној реченици не јавља у довољно великом степену, односно у степену који је потребан за вршење дате радње. То се види, нпр., из могуће парафразе првог примера: Живот појединца *није довољно дуи* да би могао остварити . . . , Живот појединца *би морао бити дужи* (= мање *крајак*) да би могао остварити . . . Једном речју, овим реченицама се износи недостатак потребног (ужног) услова за вршење радње зависне реченице.

За илустрацију другог случаја могу да послуже следећи примери:

*Прејак*о је јужно сунце, да би се предмети могли, у Шимуновићевом крају, овити маглинама (В. Назор, Есеји, Загреб, 1950,

¹² Везник а свакако представља средство да се експлицира и појача овакво значење и зависне и целе сложене реченице.

¹³ Зато је могуће интерпретирање помоћу узрочне и управне реченице: *Пошито* је сестра Ана била одвише реално биће, није осетила жалост због некакве тричаве успомене.

365). — И краљ и Волтер имађаху *одвише ошћре* очи, а да остану пријатељи (А. Г. Матош, Пејзажи, Београд, 1956, 26). — Његово поклонство култури било је *сувише сваиштарско* да би представљало озбиљнији мисаони програм (М. Павловић, н. д., 32). — Њихово кретање је било *сувише „правoliniјско“* и *„формацијско“* а да би се могло приписати некој природној појави (Политика, 30. VIII 1976, 11). — Но *ћревише* је у животу био понижен, осрамоћен, а да та бојазан . . . ухвати у њему дубље коријење (А. Цесарец, Царева краљевина, Београд, 1964, 61). — *Прегуио* је живјела усамљено, а да би се могла одмах снаћи оvdје гдје живот кључа (Вечерњи лист, 31. VII — 1. VIII 1976, 30). — Настасијевић је ученик симболиста, али је он *сувише ћрипадао* себи, оригиналности свога талента и својих проналазака да бисмо га сврстали под наслове песничких школа (М. Павловић, н. д., 168).

Овде се особина (појава) јавља у степену који је сувише велики, те не дозвољава, односно спречава вршење радње зависне реченице. У питању је, дакле, присуство неповољног услова, који представља препреку за вршење те радње.

И у овом и у претходном случају реч је о могућности вршења радње зависне реченице. То се најбоље види по честој употреби глагола *моћи* у зависној реченици (с тим што овај глагол има разна конкретна значења: бити у могућности, бити способан итд.). Овај глагол би могао стајати и у реченицама у којима није употребљен, само што би онда значење могућности било потенцирано. А с друге стране, као што поједини примери показују, ово значење не мора бити експлицитно обележено глаголом *моћи*. Но без обзира на то да ли зависна реченица садржи глагол *моћи* или не, и једним и другим типом узрочно-последичног односа исказује се да оно што се износи управном реченицом онемогућава вршење радње зависне реченице.

У вези с другим случајем треба истаћи још и то да се код одричних зависних реченица јавља значење неизоставног вршења радње, јер је смисао сложене реченице да радња зависне реченице не може да се не врши¹⁴; нпр.:

А твоја је Регина . . . префина и препаметна дјевојка, а да млад човјек не изгуби пред њом куражу (В. Новак, н.д., 81). — Ох, све је и сувише познато и сувише прозирно, а да он то не би опазио, не би размотрио (Н. Симић, н.д., 71).

¹⁴ Неки глаголи, као на пример *осијати*, могу добити негативан смисао, тако да се и код њих јавља овакво значење; нпр.:

. . . и ту је било сусједа премногих и пресвакаких, а да би било која тајна могла остати тајном завазда (А. Цесарец, Тонкина једина љубав, Загреб, 1963, 16).

Смисао је: свака тајна мора бити откривена, свака тајна ће неизоставно бити откривена и сл. (уп.: *осијати тајном* = не бити откривен).

Смисао прве реченице је да младић мора да изгуби храброст пред Регином, а друге да у наведеној ситуацији личност о којој је реч мора опазити, односно размотрити дату појаву.

Међутим, радња управне реченице може се тицати не само могућности реализације радње зависне реченице него и других модалних моме-ната у вези с њом, на пример оправданости или потребе вршења радње, спремности за вршење радње и сл., при чему се управном реченицом износи одсуство оправдања, мотива и сл. за реализацију радње зависне реченице. Примери:

О непроцењивим заслугама Вукове реформе, о начелима која је он пронашао у говорном језику и поставио као чврсте стубове за писани језик, било је сувише много речи досада, да би се *шребало* поново враћати на то (Јужнословенски филолог, XXVI, 236). — Њих смо већ предобили за се, и на концу, јер је зид претврд, а да да би они *хијели* сломити главу, ми бисмо се још увијек могли с њима да нагодимо (А. Цесарец, Смијех Јуде Ишкариота, 72).

А радња управне реченице може представљати и фактор који директно утиче на радњу зависне реченице. Ту се углавном ради о карактеристици неке личности која искључује или кочи (инхибира) вршење радње зависне реченице, као у примерима:

Али је Аница Савић-Ребац била сувише озбиљан дух да би се поезијом бавила само као хобијем (М. Павловић, н. д., 159). — Француски су радници исувише велика господа да би пристали да стружу камен (М. Капор, Фолиранти, Загреб, 1975, 138). — . . . а препоносна је да било коме што призна (М. Крлежа, н. д., 68).

4.

Посебан проблем код овог типа сложене реченице јесте класификација зависне реченице, и то не само зато што су у том погледу мишљења подељена — једни је сматрају за намерну (циљну), а други за последичну¹⁵, него још више зато што значење и функција овакве зависне реченице представљају комплексну појаву.

Што се значења тиче, зависном реченицом се дата радња износи са гледишта евентуалне реализације, с тим што се као обележја овог значења јављају везник *га* и облик презента, односно потенцијала¹⁶. Овакво значење и облик заиста приближавају ове реченице намерним. Међутим, док се намерним реченицама износи циљ, намера, мотив и сл., реченицама за одређивање ексцесивности карактерише се (не)адекватност

¹⁵ Као намерне, односно циљне ове реченице се класификују, на пример, у књизи: С. Е. Крючков, Л. Ю. Максимов; *Современный русский язык. Синтаксис сложного предложения*, Москва, 1969, на стр. 105—106; а као последичне класификују се, на пример, у књизи: Karel Svoboda, *Souvěť spisovně češtiny*, Praha, 1972, на стр. 151.

¹⁶ О односу ова два глаголска облика у реченицама са везником *га* в. наведени рад Милке Ивић.

за остварење њима изречене радње. Та разлика се најбоље види по облику корелатива или супститута зависне реченице у управној: код намерних реченица то је *зајшо* или *раги шоја*, а код реченица за одређивање ексцесивности — *за шо*. Стога би се ове друге реченице — заједно са сличним типовима зависних реченица којима се одређује адекватност, способност, предодеређеност, намењеност и сл. за реализацију неке радње, а које се карактеришу употребом везника *га* и презента или потенцијала — могле класификовати као наменске реченице. Једном речју, иако међу свима реченицама које се тичу евентуалне реализације неке радње, односно потенцијалног ефекта оног што се износи у управној реченици постоје семантичке и обличке сличности, тако да би се чак могле повезати у групу наменско-циљних реченица, ипак између реченица за одређивање ексцесивности и намерних реченица постоје и значајне разлике у значењу, а исто тако и у функцији и дистрибуцији.

Наиме, зависне реченице за ексцесивност — да их тако скраћено назовемо — служе да се окарактерише степен неке особине или појаве. По томе су оне сродне са свим оним реченицама чија се функција састоји у одређивању начина, мере, степена и сл. испољавања неке особине или количине или вршења неке радње, односно које се употребљавају уз управну реченицу у којој се налази или подразумева нека придевска или прилошка реч за коју се везује овакво значење или којом се на такво значење упућује. У такве реченице, које би се могле назвати начинско-мерним, спадају: реченице које — у споју с управном — показују подударност начина или мере с неком појавом (*шако . . . како, шолико . . . колико*), сличност (*онако . . . као шо, као га, као каг*), већи степен (*више*, одн. компаратив . . . *нешо шо, нешо га, нешо каг*), различитост (*грујачије . . . нешо шо, нешо га, нешо каг*), пропорционалност (*ушолико . . . уколико*), карактеристичну последицу (*шако, шолико . . . га*), довољни степен (*довољно . . . га*). У питању су, дакле, такве зависносложене реченице у којима се нека појава не износи сама за себе, него с обзиром на неку другу појаву која може да послужи за њену карактеризацију, што намеће употребу одредбене реченице уз управну.

Реченице којима се карактерише ексцесивни степен нису подједнако сродне са свим наведеним реченицама. Најсродније су, свакако, са реченицама којима се карактерише довољни степен, и то како по основном типу свога значења јер су обе реченице наменске пошто показују (не)адекватност за реализацију њима изречене радње, тако и по семантичкој еквиваленцији типа: *сувише млаг* — *не довољно ситар* и сл. Сем тога, реченице за ексцесивност сродне су и са последичним реченицама јер су зависносложене реченице у којима се оне јављају засноване на узрочно-последичном односу појава које се описују, с тим што се и једна и друга зависна реченица тиче појаве која представља последицу. Међутим, ако упоредимо реченице: *Он је шако брз га ја не можеш преситићи*, и: *Он је сувише брз га би ја могао преситићи*, види се да се само првом зависном реченицом дата радња заиста износи као последица радње

управне реченице, а да реченица за ексцесивност то значење добија тек смисаоном синтезом са значењем управне реченице, а сама по себи износи хипотетичку радњу која би била остварљива да се појава изнета у управној реченици не јавља у тако великом степену. Зато се ове реченицама могу класификовати као последичне само условно, на основу свог суштинског значења, па и то не као последичне реченице у правом смислу речи, него као иреалне последичне реченице.

Дакле, реченице за одређивање ексцесивног степена могу се класификовати бар са три становишта

(1) Према значењу, ове реченице, најшире гледано, спадају у наменско-циљне, јер се тичу потенцијалне реализације, а конкретније — у наменске, јер се односе на адекватност за ту реализацију.

(2) По функцији и дистрибуцији припадају начинско-мерним реченицама пошто карактеришу степен неке особине (или појаве), односно стоје уз управне реченице у којима је употребљен неки придев, прилог или глагол коме се може приписати такво значење. Уже гледано, спадају у реченице којима се одређује (не)адекватност за реализацију њима изречене радње.

(3) Према стварном, фактичком односу радње зависне и управне реченице, односно према реалној ситуацији на коју се односи зависна реченица, ове реченице се могу оквалификовати као последичне, јер се тичу појаве која је последица неке друге појаве. Међутим, ту се не ради о последичним реченицама у ужем смислу, него о иреалним последичним реченицама, јер се дата радња не износи као права последица, него као њена хипотетичка супротност, тако да се стварни смисао добија тек везом са управном реченицом. Другим речима, на манифестном синтаксичко-семантичком плану дата појава није изнета као карактеристична последица, него као критеријум на основу кога се може оцењивати, односно карактерисати степен неке особине, и то према адекватности за дати ефекат.

Љубомир Појовић